

**ABDULLA QODIRIYNING “O‘TKAN KUNLAR” ASARI
QAHRAMONLARI NUTQIDA QO‘LLANILGAN
XUSHMUOMALALIK MAKSIMALARINING TAHLILI**

Yuldasheva Feruza Erkinovna

Osiyo Xalqaro Universiteti

Tarix va filologiya kafedrası katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Abdulla Qodiriy “O‘tkan kunlar” romanida qahramonlar nutqiga katta e‘tibor bergan. Asar realizm yo‘nalishida yozilgani bois, har bir obraz o‘z ijtimoiy mavqeiga, tarbiyasiga, ma‘naviy olamiga mos tarzda so‘zlaydi. Bu nutqda xushmuomalalik maksimalarining (Grays maksimalar, Leechning xushmuomalalik nazariyasi) tahlili muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so‘zlar: *ijtimoiy mavqe, tarbiya, ma‘naviy olam, xushmuomalalik maksimalari*

Abdulla Qodiriyning “O‘tkan kunlar” romanida qahramonlar nutqiga katta e‘tibor berilgan. Asarda xushmuomalalik maksimalari – ya‘ni hurmat, samimiyat, murosa kabi madaniyatli muloqot unsurlari chuqur namoyon bo‘ladi. Quyida Leechning xushmuomalalik maksimalari asosida asar qahramonlari nutqining tahlilini keltirib o‘tamiz:

1. Oltin qoida (Xushmuomalalik maksimasining asosiy tamoyili)

Bu qoida do‘stona, hurmatli va samimiy bo‘lishga undaydi.

Kuyovlar va qizlar suhbatlarida – Komilning Kumushga, yoki Otabekning Zaynabga murojaatlarida hurmat, ehtirom ohangi yaqqol ko‘rinadi.

Masalan: “Sizdan iltimosim bor, Kumush.”

→ bu yerda iltimos shakli - xushmuomalalikni ta‘minlaydi, bu bevosita buyruqdan qochish usuli.

2. Kamtarlik maksimasining ko‘rsatilishi (Modesty Maxima)

Bu maksima o‘zini pastroq tutish, boshqani ulug‘lash orqali xushmuomalalikni namoyon qiladi.

Otabekning ota-onasiga yoki ustozlariga murojaatlarida:

“Men sizning xizmatkoringizman”, “Biroz kamlik qilgandirman...”

→ bu yerda kamtarlik ohangi hukmron, bu esa o‘zining hurmatini saqlab qolgan holda boshqasini ulug‘lashga asos bo‘ladi.

3. O‘zgalarning manfaatini ko‘zlash (Saxovat maksimasining ijobiy ko‘rinishi – Generosity Maxima)

Boshqalarning foydasini ko'zlab gapirish odobi.

Kumushning xizmatkorlarga murojaatlari:

“Agar sizga og‘ir bo‘lmasa, bu ishni bajarib bering”, “Jon og‘ritmang, men o‘zim qilaman”

→ bu yerda Kumush boshqalarga yengillik berishga harakat qiladi, xushmuomalalik orqali ijtimoiy garmoniya saqlanadi.

4. Qadrlash maksimasining ijobiy ko‘rinishi (Approbation Maxima)

Boshqalarning fazilatlarini e’tirof etish.

Otabekning Kumushga nisbatan munosabatlarida:

“Sizdek sabrli, hushyor ayol kam topiladi.”

→ bu nafaqat xushmuomalilik, balki sevgi, ehtiromning nutqdagi ifodasidir.

5. Rozilik maksimasining ko‘rinishi (Agreement Maxima)

Hamfikirlik bildirish, ixtiloflardan xoli bo‘lishga intilish.

Ko‘plab dialoglarda qahramonlar ziddiyatni yumshatish uchun muloyim, murosahangida gapirishadi.

Masalan, Otabek: “Aytganingiz to‘g‘ri, ammo yana bir jihat ham bor...”

6. Hamdardlik maksimasining ifodasi (Sympathy Maxima)

Boshqalarning holiga yon bosish, dardkashlik qilish orqali hurmat bildirish.

Kumushning Otabek bilan suhbatlari:

“Men sizni tushunaman, Otabek, bu sizga og‘ir bo‘lsa kerak...”

→ bu iboralar orqali ruhiy yaqinlik yaratiladi.

Xulosa:

“O‘tkan kunlar” romanida xushmuomalalik maksimalari Otabek, Kumush, Yusufbek hoji, Zaynab va boshqa obrazlarning nutqida chuqur ifodalangan. Bu esa ularning tarbiyasi, axloqi, ijtimoiy mavqei bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, asarning realizm ruhini kuchaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A. Qodiriy...O'tkan kunlar romani "Sharq" nashriyot - matbaa Toshkent 2013-yil
2. Saparboyev 1" Men sevgan asar. A Qodiriyning "O'tgan kunlar" romani. Badiy tasvir vositalari.
3. Boymurodov S "A. Qodiriyning "O'tkan kunlar" asari va nutq odobi
4. Очилов УС. АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ ВА ТЕОДОР ДРАЙЗЕРНИНГ АСАРЛАРИДА НАТУРАЛИЗМ ТАМОЙИЛЛАРИ. EDITORIAL BOARD. 2022 May 17:650

5. Sayfulloyevich, Ochilov. "Naturalistic Features In Abdulla Qodiriy's "Bygone Days"." International Journal of Progressive Sciences and Technologies [Online], 28.2 (2021): 333-337. Web. 24 Mar. 2023
6. Qodiriy A. "O'tkan kunlar", T, G'.G'ulom nashr., 1992.
- 7 Days gone by. Abdulla Qadiri, translated by Carol Ermakova. Nouvtiodeau Monde editions, Paris. 2018
8. Tukhtasinov I.M. Muminov O.M. Khamidov A.A. The days gone by. Novel by Abdulla Qodiriy. Tashkent 2017.
9. Rasulov, Z. (2024). Ortiqchalik va tejamkorik tamoyillarining o'zaro munosabati. Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit, 8-9. <https://doi.org/10.2024/tw831c49>
10. Rasulov Zubaydullo Izomovich, . (2024). BALANCE OF ECONOMY AND REDUNDANCY IN INFORMATION TRANSMISSION. International Journal Of Literature And Languages, 4(10), 26–28. <https://doi.org/10.37547/ijll/Volume04Issue10-06>
11. REVOLUTIONIZING LANGUAGE TEACHING: THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE. (2024). INTERNATIONAL SCIENTIFIC E-CONFERENCE " INNOVATIVE TRENDS IN SCIENCE, PRACTICE AND EDUCATION" – Ankara, Turkey , 2, 84-91. <https://researchparks.net/index.php/itspe/article/view/136>
12. Izomovich , R. Z. . (2024). Xalq Og'zaki Ijodida, Ingliz Va O'zbek Mifologiyasining Asosiy Personajlarining Boshqa Xususiyatlarini O'rganish. *Miasto Przyszłości*, 47, 1179–1182. <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/3445>
13. Erkinovna, Y. F. (2024). Modern Learning Methods and the Effectiveness of the Communication Maxims in Education. *Miasto Przyszłości*, 55, 1133–1136. Retrieved from <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/5816>
14. Yuldasheva, F. E., & Shavkat, G. THE ADVANTAGES OF PAIRWORKING AND GROUPWORKING IN ENGLISH CLASSES. *ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ НЕМИС ВА ФРАНЦУЗ ТИЛЛАРИ КАФЕДРАСИ*, 312.
15. Yuldasheva, F. E., & Shakhlo, I. THE ROLE OF DISTANCE LEARNING IN OUR LIFE TODAY. *ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ НЕМИС ВА ФРАНЦУЗ ТИЛЛАРИ КАФЕДРАСИ*, 314.
16. YULDASHEVA, F. (2023). MADANIYATLARARO MULOQOT SHAROITIDA XUSHMUOMALALIK KATEGORIYASINING INGLIZ VA O'ZBEK

TILLARIDA VOQELANISH OMILLARI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ* (buxdu. uz), 42, 42.

17. YULDASHEVA, F. (2023). Cross-cultural variation and distribution of politeness strategies. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ* (buxdu. uz), 42, 42.

18. YULDASHEVA, F. (2023). ЭТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В ТВОРЧЕСТВЕ АЛИШЕРА НАВОИ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ* (buxdu. Uz), 31, 31.

19. YULDASHEVA, F. (2022). Expressions Of Linguistic Politeness. *Центр Научных Публикаций* (Buxdu. Uz), 14, 14.

20. Erkinovna, Y. F. (2022). Politeness strategies. In *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes* (pp. 80-82).

21. Yuldasheva, F. E., & Gulomov, S. (2022). POLITENESS LANGUAGE PATTERNS IN REQUEST. In *International journal of conference series on education and social sciences* (Online) (Vol. 2, No. 1).

22. Yuldasheva, F. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA XUSHMUOMALALIK TADQIQI. *Scientific journal of the Fergana State University*, (1), 100-100.